

transfer

VAKBLAD OVER INTERNATIONALISERING IN HET HOGER ONDERWIJS

Kansen in Thailand

nuffic

5

jaargang 16 | februari/maart 2009

RICK VAN DER PLOEG: VERHOOG COLLEGE GELDEN | GAATJES VULLEN IN HET SURINAAMSE
OERWOUDE | DE KINDERZIEKTES VAN DE SAOEDISCHE DEAL | BOLOGNA VER WEG VOOR
DOCENTEN | INTERNATIONALISERING IS VAN ALLE TIJDEN | NIHA VERKENT TURKSE MARKT

Transfer is een onafhankelijk vakblad voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs en onderzoek. *Transfer* is ook online: www.transfermagazine.nl. *Transfer* is een uitgave van de Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs. Verschijnt negen keer per jaar.

Redactie

Els Heuts (hoofdredacteur), Annelieke Slappendel en Elleke Bal (webredacteur)

Aan dit nummer werkten mee

Jos van Beurden, Wammes Bos, Annemieke Bosman, Xander Bronkhorst, Yvonne van de Meent, Marjan Oudeman, Ornella Porcu, Martine Postma en Robert Visscher

Beeld

Johannes Abeling/Hollandse Hoogte, ANP/Topfoto, Christopher Brown/HH, Roel Burgler/HH, Dolph Cantrijn, Philip Driessen, hrm@work, Dijkgraaf/HH, Serge Ligtenberg, Ilya van Marle/HH, H. Muis, NIHA, Marjolijn Oomens

Redactieraad

Riekele van Bijleveld (ITC), David Bohmert (Nether), Patrick Cramers (Codarts), Madeleine Gardeur (Rijksuniversiteit Groningen), Frans Godfroy (Delta), Joep Huiskamp (Technische Universiteit Eindhoven)

Redactieadres

Nuffic, Postbus 29777, 2502 LT Den Haag, tel. 070 – 426 0126 / 426 0144 / 426 0122 fax 070 – 426 0399 e-mail: eheuts@nuffic.nl, aslappendel@nuffic.nl, ebal@nuffic.nl website: www.transfermagazine.nl

Abonnementen

Transfer is gratis verkrijgbaar. Geïnteresseerden kunnen zich voor een gratis abonnement aanmelden via www.ikabonneermij.nl/transfer, bellen naar DUO-tijdschriftenservice 030 – 263 1089 of een e-mail sturen naar info@ikabonneermij.nl.

Abonnementenadministratie

DUO-tijdschriftenservice, Postbus 681, 3500 AR Utrecht, tel 030 – 263 1089

Advertenties

Bureau van Vliet, tel 023 – 571 4745

Vormgeving en lay-out

Sabrina Luthjens BNO en Brigitta Opstal (www.makingwaves.nl)

Druk

Drukkerij Deltahage, Den Haag

Overname artikelen

Het overnemen en vermenigvuldigen van artikelen uit *Transfer* is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de hoofdredactie.

Foto omslag

Zicht op Bangkok met de Chao Praya rivier. Foto: Dijkgraaf/HH

Transfer 6, jaargang 16, verschijnt op 27 maart 2009

Investeren in kwaliteit

Als Nederland zijn aantrekkingskracht op talentvolle buitenlandse studenten wil vergroten, zal er meer geïnvesteerd moeten worden in de kwaliteit van het hoger onderwijs. Het is niet voor niets dat in de internationaliseringsagenda van minister Plasterk kwaliteitsverhoging een van de belangrijkste uitgangspunten is. De hamvraag is hoe je dat doel bereikt.

Rick van der Ploeg, voormalig PvdA-staatssecretaris van Cultuur en sinds een jaar werkzaam als hoogleraar aan de universiteit van Oxford, heeft daar uitgesproken ideeën over. De econoom is een fervent voorstander van selectie aan de poort, differentiatie in opleidingen en verschillen in hoogte van het collegegeld. In een interview met *Transfer* legt hij uit waarom. Van der Ploeg is ervan overtuigd dat excellentie in het hoger onderwijs, onontbeerlijk voor de internationale concurrentiepositie van instellingen, alleen tot stand zal komen als er streng geselecteerd wordt en verschillen in collegegeldtarieven zullen worden toegestaan. Dat betekent niet dat iedere opleiding tot de top moet gaan behoren. Het is juist belangrijk dat instellingen daarin op een verschillende manier kunnen opereren en hun eigen accenten kunnen aanbrengen, betoogt hij. Van der Ploeg legt de verantwoordelijkheid voor meer excellentie niet alleen bij de overheid en de instellingen. Ook studenten moeten volgens hem meer geld investeren in hun studie. Voor een opleiding van hoog niveau willen zij zich best in de schulden steken, denkt Van der Ploeg.

De discussie over de voor- en nadelen van de gelijkheidsdeken die over het hoger onderwijs ligt, wordt al jaren gevoerd. Voorstanders van excellentie worden niet meer weggehoond en er zijn experimenten uitgevoerd met selectie aan de poort en onderwijsprogramma's voor getalenteerde en ambitieuze studenten. Maar de ontwikkelingen in die richting gaan traag. Calvinistische trekken beïnvloeden nog steeds de cultuur binnen het Nederlands onderwijs, waarin iedereen zich toch maar het liefst zoveel mogelijk moet aanpassen aan de middelmaat. Zo wees minister Plasterk eind vorig jaar het plan af om de basisbekostiging van universiteiten en hogescholen afhankelijk te maken van hun prestaties. Hoe serieus wordt in Nederland de 'war for talent' genomen?

ELS HEUTS

eheuts@nuffic.nl

8

'Laat instellingen eindelijk echt concurreren'

Nederlandse bewindslieden lijden aan 'totale schizofrenie', vindt Rick van der Ploeg. "Ze zeggen dat instellingen moeten concurreren om toptalent, maar geven ze daartoe niet de kans." In Oxford, waar de econoom en oud-staatssecretaris tegenwoordig hoogleraar is, ziet Van der Ploeg hoe het ook kan.

12

Saoedi's halen zeker niet alleen 'genadezesjes'

Twee jaar geleden deden de afspraken behoorlijk wat stof opwaaien. Tot in de Tweede Kamer werden vragen gesteld over de komst – buiten de numerus fixus om – van Saoedische geneeskundestudenten naar Groningen en Maastricht. Inmiddels is het speciale programma de kinderziekten voorbij. Maastricht heeft alweer een nieuwe deal gesloten met Saoedi-Arabië.

16

Tandartsen in spe doen graag ontwikkelingswerk

Ontwikkelingslanden zijn niet altijd even populair onder studenten die naar het buitenland willen. Maar Amsterdamse studenten tandheelkunde gaan graag op stage naar landen als Indonesië, Tanzania en Suriname. Daar kunnen ze praktijkervaring opdoen zonder dat er een docent over hun schouder meekijkt.

20

Nieuwe Neso in Thailand

Op 6 maart opent een nieuw Neso-kantoor in Bangkok zijn deuren. Animo om in het buitenland te gaan studeren, is er in Thailand volop. Nog geen kwart van de gegadigden kan op de staatsuniversiteiten, die een goede reputatie hebben, terecht. Het buitenland is dan een aantrekkelijk alternatief.

En verder

2 Colofon en redactioneel 4 Nieuwsberichten 11 Internationaliseringsagenda mbo
15 Column Marianne Oudeman 18 De kenniswerker 23 Vliegende Hollander
24 Docenten wel/niet betrekken bij 'Bologna' 26 Geschiedenis van de internationalisering
28 NIHA verkent Turkse markt 31 Agenda

Aantal studenten met buitenlandervaring stijgt

Het aantal Nederlandse studenten met buitenlandervaring stijgt gestaag. In het studiejaar 2005/2006 gingen in totaal 42.150 studenten de grens over. Ondanks de stijging is het percentage studenten dat in het buitenland een diploma haalt, nog steeds lager dan in landen als België, Duitsland en Denemarken.

Dat blijkt uit de net verschenen *Key Figures 2008*, een uitgave van de Nuffic, waarin nieuwe kerngegevens over internationale studentenmobiliteit in het hoger onderwijs worden gepresenteerd. Het aantal van 42.150 in 2005/2006 is meer dan twee keer zo hoog als het cijfer van het jaar daarvoor. Toen gingen 19.150 Nederlandse studenten de

grens over. Het verschil komt doordat in de jongste tellingen een nieuwe categorie is opgenomen: 'overige uitgaande studiepuntmobiliteit'. Dat is mobiliteit die niet onder beurzenprogramma's als Erasmus valt en waarover weinig specifiek bekend is. Zonder deze categorie zou het aantal studenten met buitenlandervaring in 2005/2006 licht zijn gestegen ten opzichte van een jaar eerder.

Van de totale Nederlandse studentenpopulatie studeerde 2,4 procent in 2005/2006 voor een diploma in het buitenland. In landen als België (2,7 procent), Duitsland (3,5) en Denemarken (3,0) is dat meer. Ook het gemiddelde van 21 EU-landen is hoger: 2,8 procent. (EH)

Neso Rusland officieel van start

Sinds half februari is Neso Rusland officieel open. Hoewel er in het *Netherlands Education Support Office* in Moskou al een jaar werk wordt verzet, stonden administratieve obstakels de legale opening van het kantoor nog in de weg. Zo had directeur Charles Hoedt nog geen werkvergunning, waardoor hij nooit langer dan een aantal weken in het land mocht blijven, en had het kantoor nog geen officiële status ontvangen van de Russische autoriteiten. Nu de vergunningen rond zijn, kan eindelijk het naambordje worden opgehangen bij het kantoor, dat is gevestigd in de staatsbibliotheek voor internationale literatuur in het centrum van Moskou.

Neso Rusland moet de samenwerking tussen het Nederlandse en Russische hoger onderwijs helpen versterken. Op dit moment studeren ongeveer vijfhonderd Russische studenten in Nederland.

Volgens schattingen gaan jaarlijks tweehonderd Nederlandse studenten naar Rusland. Nu het kantoor officieel open is, kan Hoedt gaan werken aan naamsbekendheid in Rusland, onder meer door media-campagnes te starten. Ter gelegenheid van de opening organiseert Neso Rusland een

seminar in Moskou over Russisch-Nederlandse samenwerking in het hoger onderwijs. Verder geven topmannen van Nederlandse bedrijven die zich in Rusland hebben gevestigd, mini-MBA's voor Russische alumni en Russische studenten van de internationale studentenorganisatie AIESEC. (EB)

Het kantoor van Neso Rusland.

Foto: Neso Rusland

Fries poppodium goes international

Internationale studenten in Leeuwarden moeten zich meer in het Friese culturele leven mengen. Dat vinden drie internationale studentenorganisaties in Leeuwarden, die vanaf dit jaar driemaandelijks de *International Student Night Live* organiseren. Op 28 januari kwamen voor het eerst buitenlandse en Nederlandse studenten samen voor een avond internationale live muziek. Daar trad onder meer de band Barefoot op, gevormd door internationale studenten uit Leeuwarden.

"Buitenlandse studenten weten de weg naar de culturele instellingen nog niet te vinden, dat willen we veranderen", zegt Ruben Langerak, student en initiatiefnemer van het evenement. Hij loopt stage bij het poppodium Romein, waar de avonden plaatsvinden, en organiseert het evenement samen met het Erasmus Student Network van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en het Foreign Relations Committee en de 'studentenlounge' Hestia van Stenden Hogeschool. In Leeuwarden studeren 1.200 buitenlandse studenten.

De concertavonden met verschillende bands, VJ's en DJ's zijn ook bedoeld om buitenlandse en Nederlandse studenten dichter bij elkaar te brengen. De organise-

rende studentenorganisaties willen dat zij elkaar vaker ontmoeten. Langerak: "Vanuit de hogescholen wordt weinig ondernomen om buitenlandse studenten te integreren. Ze steunen onze organisaties wel, maar laten het verder helemaal aan ons over." (EB)

De eerste International Student Night Live in Leeuwarden.

Foto: H. Muis

Open bestel biedt buitenlandse aanbieders weinig kansen

Ook als Nederland een opener onderwijsbestel krijgt, zullen waarschijnlijk maar weinig buitenlandse instellingen hier hoger onderwijs gaan aanbieden. Dat concludeert SEO Economisch Onderzoek in het rapport *Wegen naar dynamiek in het hoger onderwijs*. Bij een open bestel vervalt de strikte scheiding tussen bekostigde en niet-bekostigde instellingen. Het hogeronderwijsaanbod zou daardoor kunnen toenemen, en dat zou goed zijn voor de kwaliteit en toegankelijkheid van het hoger onderwijs. Dat was de achterliggende gedachte bij het instellen van de commissie Experimenten Open Bestel, die opdracht gaf voor het onderzoek. Een hoofdstuk van het rapport is gewijd aan internationalisering.

Volgens de onderzoekers is er geen sprake van een duidelijk 'gat in de markt' voor buitenlandse onderwijsaanbieders. Zij zouden het daarom moeten zoeken in niches, zoals bachelorprogramma's in het Engels. Ook andere factoren belemmeren de komst van buitenlandse onderwijsaanbieders. Om bekostiging te kunnen krijgen, moeten opleidingen een accreditatieprocedure doorlopen. Enkele eisen die de NVAO daarbij stelt, worden ervaren als typisch Nederlands en voor buitenlandse instellingen lastig om aan te voldoen. Daarnaast kan onzekerheid over de continuïteit van regelgeving en publieke financiering geïnteresseerden ervan weerhouden zich in ons land te vestigen. (AS)

‘Uitmuntend’ islaminstituut bestaat niet meer

Het gebouw van ISIM aan het Rapenburg in Leiden.

Het Internationale Instituut voor de studie van de Islam in de Moderne wereld (ISIM) bestaat sinds 1 januari niet meer. Het islaminstituut kan de eigen basisbegroting van 1,8 miljoen euro niet rond krijgen nu rijkssubsidies zijn opgedroogd. Een internationale visitatiecommissie beoordeelde de kwaliteit en de levensvatbaarheid van ISIM vorig jaar nog als “uitmuntend”.

Het in Leiden gevestigde instituut ontstond tien jaar geleden als samenwerkingsverband tussen de universiteiten van Leiden, Amsterdam (UvA), Utrecht en Nijmegen. Het groeide uit tot een nationaal en internationaal gerespecteerd kenniscentrum, waar onderzoek werd gedaan naar sociale, politieke en culturele

trends en bewegingen in islamitische gemeenschappen en maatschappijen wereldwijd. De vier partneruniversiteiten kenden een ISIM-leerstoel en promotieplaatsen. Ze trokken tal van moslimexperts uit de hele wereld. ISIM kreeg in de beginjaren een subsidie van het rijk, die van meet af aan bedoeld was als startsubsidie. Toen het einde van dat geld in zicht kwam, haakten de universiteiten van Nijmegen, Utrecht en Amsterdam af. Leiden bleef alleen over. Pogingen om voor een doorstart toch nog geld te krijgen van het ministerie van Onderwijs, mislukten. Minister Plasterk denkt nog wel na over de mogelijkheid om ISIM om te zetten in een landelijke onderzoeksschool. (EB)

Duidelijkheid over joint degrees

Joint degrees worden toegestaan, opleidingen met een Nederlandse accreditatie zijn ook in het buitenland mogelijk en het verplichte diplomasupplement moet aan een Europees format voldoen.

Dat blijkt uit het voorstel voor wetswijziging dat minister Plasterk vlak voor Kerst aan de Tweede Kamer heeft gestuurd. De maatregelen om internationalisering te bevorderen waren al eerder aangekondigd. Nu wordt duidelijk hoe Plasterk die wil uitvoeren.

Zo komt het praktische punt van collegegeld aan de orde. Als *joint-degree* studenten aan alle betrokken instellingen collegegeld moesten betalen, zou de financiële drempel te hoog worden. Daarom geldt voor hen, als zij al bij een andere instelling staan

ingeschreven, het wettelijk verplichte minimum aan collegegeld niet. Verder vermeldt de tekst dat een *joint degree* niet per definitie een volledige opleiding is; een afstudeerrichting of specifiek programma kan ook. Gezamenlijke graden van hbo- en wo-programma's zijn niet toegestaan.

Bij de mogelijkheid die het wetsvoorstel geeft om in het buitenland hogeronderwijsopleidingen aan te bieden die tot wettelijk erkende graden leiden, moeten de regels het gebruik van publiek geld voorkomen. Bekostigde instellingen kunnen dat niet rechtstreeks doen, maar hebben een rechtspersoon nodig. Plasterk spreekt tegen dat daarmee ‘enige stappen worden gezet in de richting van een open bestel’, zoals de Raad van State suggereert. (AS)

Foto: hrm@work

Installatiebranche blij met Duitse stagiairs

Nederlandse bedrijven in de technische installatiebranche kampen met een groot tekort aan hoger opgeleid personeel. Daarom worden sinds kort studenten uit Duitsland gehaald. De bedrijven nemen de studenten in de eerste instantie aan als stagiairs, in de hoop dat ze daarna voor een baan willen blijven.

In Nederland studeerden in 2008 slechts negen studenten af aan de hbo-opleiding hogere installatietechniek. “We waren dan ook verbaasd toen we in het voormalige Oost-Duitsland op een *Fachhochschule* met vierhonderd studenten kwamen”, zegt Hans Glas van wervings- en selectiebureau hrm@work. Dat bureau werft sinds drie jaar studenten bij zes hogescholen in het oosten van Duitsland.

De Nederlandse technische installatiebranche kwam vorig jaar tweeduizend goed opgeleide ingenieurs, ontwerpers, adviseurs en technici tekort. Glas kon de vraag nauwelijks aan. Reden waarom hij contact zocht met Duitsland. In maart gaan weer acht Duitse studenten via Glas bij Nederlandse bedrijven aan de slag. “In Oost-Duitsland is de werkloosheid hoog, dus Nederland is voor deze mensen echt een kans.”

De studenten moeten na hun stage nog terug naar Duitsland om hun opleiding af te maken. Een aantal afgestudeerden is inmiddels teruggekeerd voor een baan bij hun Nederlandse stagebedrijf. (EB)

Buitenlands nieuws

IJslandse student blijft thuis

IJslandse studenten lijken door de financiële crisis minder vaak in het buitenland te gaan studeren. Die conclusie kan worden getrokken uit extreem hoge aanmeldcijfers voor het nieuwe semester. De Universiteit van IJsland heeft een recordaantal nieuwe aanmeldingen gekregen. De grootste universiteit van het eiland krijgt er midden in het studiejaar 1.600 nieuwe studenten bij, op een totaal van 12.000 studenten. In IJsland is het gebruikelijk om in het buitenland te studeren, omdat het onderwijsaanbod in eigen land beperkt is. In 2008 studeerde bijna een kwart van alle IJslanders die in het buitenland studeren, veel last hebben van de financiële crisis. De IJslandse kroon is de afgelopen maanden de helft minder waard geworden. Daardoor wordt het voor studenten moeilijker om rond te komen in landen met een andere muntsoort.

Groots onderwijsoffensief in Duitsland

Duitsland investeert de komende twee jaar ruim 8,5 miljard euro in het onderwijs. De investering is een van de kernpunten van het tweede stimuleringsplan voor de Duitse economie (totaal 50 miljard euro). Dat plan moet de recessie tegengaan. Voor de regering heeft renovatie en modernisering van schoolgebouwen de hoogste prioriteit. Op hoeveel geld het hoger onderwijs kan rekenen, is nog onduidelijk. Wel is bekend dat instellingen die geld ontvangen, dat niet per se hoeven te investeren in bouwprojecten of moderniseringsplannen. Het geld mag ook worden gebruikt voor ‘kleinere investeringen’. “Juist in tijden van crisis moet in het onderwijs worden geïnvesteerd”, zegt onderwijsminister Annette Schavan. Zij spreekt van het “grootste Duitse onderwijsoffensief allertijden.”

Obama wil betaalbaar hoger onderwijs

De nieuwe Amerikaanse president Obama wil het hoger onderwijs in zijn land toegankelijker maken. De *American Opportunity Tax Credit* moet het mogelijk maken dat de eerste 4.000 dollar (3.000 euro) voor een opleiding door de overheid worden betaald. Dat is gemiddeld tweederde van het totale bedrag aan collegegeld voor een publieke universiteit. Studenten zouden in ruil voor het geld honderd uur *community service* moeten doen. De tax credit is het meest concrete hogeronderwijsvoornemen in de plannen die de regering-Obama eind januari bekendmaakte. Amerikaanse universiteiten hopen verder dat ook zij zullen profiteren van de miljardeninvesteringen die Obama wil doen om de economie te stimuleren. (EB)

RICK VAN DER PLOEG,
HOGLERAAR IN OXFORD

‘Laat studenten
de prijs betalen
die bij een studie hoort’

Foto: Ilya van Marle/HH

Alle instellingen voor hoger onderwijs moeten kunnen selecteren en zelf de hoogte van het collegegeld bepalen, vindt Rick van der Ploeg. Volgens de hoogleraar economie en oud-staatssecretaris staat het keurslijf waarin universiteiten en hogescholen zijn opgesloten, een goede internationale concurrentiepositie in de weg.

Ruim een jaar geleden vertrok Rick van der Ploeg (1956) naar het prestigieuze Oxford om daar hoogleraar economie te worden. Hij moet zich er als een vis in het water voelen: de universiteit selecteert streng, de collegegelden zijn hoog en de collegebanken worden bevolkt door gemotiveerde en begaafde studenten. Geen sprake van een zesmincultuur.

Van der Ploeg is al jaren een uitgesproken voorstander van selectie aan de poort, differentiatie in opleidingen en verschillen in hoogte van het collegegeld. Op die manier creëer je excellentie in het hoger onderwijs en kun je als instelling de internationale concurrentie aan, is zijn redenering. In Nederland hebben universiteiten veel te weinig bewegingsruimte. “Ze mogen niet selecteren en ze zijn veelal gebonden aan het wettelijk vastgestelde collegegeld. Dat staat academisch ondernemerschap in de weg”, vindt Van der Ploeg. Hij ergert zich aan wat hij ‘totale schizofrenie bij bewindslieden’ noemt. “Ze zeggen: ‘We moeten de strijd aangaan, anders verliezen we de slag om talent.’ Maar geef instellingen dan ook de kans om concurrerend te zijn.”

De voormalig PvdA-staatssecretaris voor Cultuur keerde in 2002 terug naar de wetenschap. In Florence was hij een aantal jaren als hoogleraar verbonden aan het Europees Universitair Instituut. Vorig jaar verruilde hij Italië voor Oxford. Daarnaast heeft hij twee kleine aanstellingen als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en in München.

Gekkenhuis

“Bij mijn college in Oxford nemen we een op de twaalf studenten aan. Het is natuurlijk niet leuk voor de elf studenten die worden afgewezen. Ze hebben er meestal lang naartoe geleefd en allerlei toelatings-

toetsen gedaan. Die strenge selectie is niet door de wet, maar historisch bepaald. Omdat wij zo veel slimme studenten hebben, ontstaat ook een vliegwieleffect. Talent trekt talent aan. Dat vliegwieleffect zie je ook bij slechte opleidingen. En dan moet je niet via de wet laten vaststellen dat de opleiding onder de maat is, dan moet je de markt zijn werk laten doen.” De laatste jaren is in het Nederlandse hoger onderwijs meer aandacht gekomen voor excellentie, selectie en differentiatie in opleidingen. Er zijn *honours*-programma's gestart, het aantal *university colleges* is fors toegenomen en er zijn experimenten uitgevoerd met selectie aan de poort. Toch liet minister Plasterk in december nog weten dat hij er geen brood in zag

*"Studenten in Oxford
schrijven vier opstellen per
week en studeren op de
kamer van de hoogleraar"*

om de basisbekostiging van universiteiten en hogescholen afhankelijk te maken van hun prestaties. “Dat wordt een gekkenhuis”, aldus de bewindsman. Van der Ploeg is dan ook niet bepaald optimistisch over de ontwikkelingen op het gebied van excellentie en differentiatie. “Je ziet wel goede dingen gebeuren bij bepaalde faculteiten en universi-

teiten, maar het proces wordt geremd doordat ze te weinig slagvaardigheid kunnen ontwikkelen. Grosso modo overheerst de middelmaat. Men is bang voor grote verschillen tussen instellingen en faculteiten. Het idee van die *university colleges* vind ik wel aardig, maar in principe moet je iedere instelling de kans geven om te selecteren. Nu nemen *university colleges* een monopoliepositie in.”

Misplaatste sociaal-democratie

Selectie aan de poort van bachelor- en masteropleidingen is nog steeds een beladen begrip, weet Van der Ploeg. “Terwijl het bij een hogere hotelschool of een conservatorium heel normaal is. Niemand denkt daar dat je iemand die niet kan zingen, moet

Ook mbo'er moet vaker de grens over

aannemen omdat het anders zo zielig is. En je ziet dus dat die opleidingen veel goede internationale studenten trekken.”

Misplaatste sociaal-democratie staat volgens hem de bevordering van excellentie en de ontwikkeling van toptalent in de weg. “De collegegelden zijn zo vastgesteld dat ze voor iedereen betaalbaar moeten zijn en het bedrag dat instellingen krijgen per student is veel te laag. Ik vind dat studenten best meer kunnen investeren in hun studie. Ze behoren tot de meest getalenteerden en gesubsidieerden van hun leeftijdsgenoten en gaan later ook meer verdienen. Ik kom uit een gezin met twee broers die veel moeite hadden met leren. Zij zijn op jonge leeftijd gaan werken en hebben in feite voor mijn studie betaald. Laat studenten de prijs betalen die bij een studie hoort. Dan gaan ze ook meteen harder studeren en proberen ze wat van hun studie te maken.”

Natuurlijk hoeft niet iedere opleiding tot de top te gaan behoren. De ene instelling kan bijvoorbeeld goed onderwijs aanbieden aan grotere groepen tegen een laag collegegegeld, een andere instelling kan dure opleidingen verzorgen voor mensen die willen investeren in hun academisch kapitaal. Die differentiatie is volgens de econoom de sleutel tot succes. “Dat leidt tot een gezonde concurrentie tussen hogeronderwijsinstellingen.”

Van der Ploeg is ervan overtuigd dat studenten bereid zijn zich voor onderwijs van hoog niveau in de schulden te steken. “Lenen voor een opleiding die veel gezag heeft, is heel wat anders dan betalen voor een middelmatige studie.” Voor excellente opleidingen kunnen de collegegelden wat hem betreft best naar 15.000 euro per jaar. “Als je dat doet in combinatie met een sociaal leenstelsel, is het te realiseren. Naar rato van het inkomen dat je later gaat verdienen, betaal je die lening terug. Met zulke collegegelden kunnen instellingen kwaliteit gaan leveren. Nu is dat moeilijk, omdat het bedrag dat ze per student van de overheid ontvangen, veel te laag is.”

Ongehoord

“Onze studenten krijgen drie keer per jaar acht weken les”, vertelt Van der Ploeg. “Verder niks. En iedereen weet: in die weken gebeurt het. Ze werken dan zeventig tot tachtig uur in de week. In Nederland is de universiteit het hele jaar druk omdat er veel hertentamens zijn. Bij ons zijn er geen herkansingen, dus iedereen doet gewoon z'n best. En de studenten

krijgen in kleine groepen les. Ze moeten in die onderwijsperiodes vier opstellen per week schrijven in groepjes van twee en zitten dan op de kamer van de hoogleraar. Vier keer per week is er een werkbespreking van een uur. Zo'n intensieve begeleiding is in Nederland ongehoord. Maar er zit natuurlijk wel een prijs aan vast.”

Een ander kenmerkend verschil tussen een topuniversiteit als Oxford en Nederlandse instellingen is volgens Van der Ploeg het verschil in kwaliteitsbewaking. “In Oxford mag je als hoogleraar niet je eigen tentamens nakijken. Dat kan echt niet. Twee andere hoogleraren doen dat. We laten ook ieder vak *auditen* door een hoogleraar van een andere universiteit. Die pakt de beste en slechtste tentamencijfers, kijkt of dat redelijk is en brengt rapport uit. Als een docent de kantjes eraf loopt, resulteert dat in een negatief verslag dat op internet wordt gepubliceerd. Dat heeft een zuiverende werking, want mensen willen niet graag voor aap staan.”

Schering en inslag

In een rede voor de Universiteit van Amsterdam vertelde Van der Ploeg in 2004 wat hij dacht dat het effect zou zijn van de invoering van de bachelor-masterstructuur. “Ontevreden studenten zullen na hun bachelor overstappen naar een master met een betere reputatie. Eindelijk zullen instellingen in Europa met elkaar concurreren om de beste bachelors”, voorspelde hij. Uit een vorig jaar gepubliceerde evaluatie blijkt dat 80 procent van de bachelorstudenten doorstroomt naar de bijbehorende master. Slecht 5 procent vertrekt voor een master naar het buitenland. “In Australië en de Verenigde Staten kijken studenten aan het eind van hun bachelor waar ze de interessantste master kunnen gaan doen. Hier zijn de oude drs-opleidingen in tweeën geknipt. De masteropleidingen zijn geen aparte studies geworden die mensen kunnen voorbereiden op veelgevraagde professionele en wetenschappelijke niches. De economie wil graag mensen die in verschillende disciplines thuis zijn: bijvoorbeeld een scheikunde-bachelor met een rechten- of economiemaster. In Engeland zijn die voorbeelden schering en inslag. De invoering van het bama-stelsel had veel meer diversiteit en kwaliteit in masteropleidingen kunnen bewerkstelligen. Dat is niet gebeurd en dat is een gemiste kans.”

ELS HEUTS

Bij internationalisering gaat het in het mbo om heel andere cijfers dan in het hoger onderwijs. Maar de ambities zijn er niet minder om, blijkt uit de internationaliseringsagenda die staatssecretaris Marja van Bijsterveldt afgelopen maand presenteerde.

De aantallen staan in geen verhouding. Waar Plasterk in *Het Grenzeloze Goed* ernaar streeft om het percentage studenten met buitenlandervaring te verhogen van 17 in 2007 naar 25 in 2013, kondigt Van Bijsterveldt in haar *Internationaliseringsagenda voor het middelbaar beroepsonderwijs 2008–2011* aan dat zij van 0,48 procent in 2007 naar 0,65 in 2010 wil. Ofwel: in plaats van 2.400 moeten straks ruim 3.200 mbo-jongeren voor een stage of studieonderdeel minimaal twee weken de grens over. Daarbij is de groep niet meegerekend die zelf iets regelt, buiten de programma's om.

Hoe wil de staatssecretaris dat doel bereiken? Allereerst door beter gebruik te maken van stimuleringsprogramma's als Leonardo da Vinci. Ook is meer samenwerking binnen Europa nodig en moet het imago dat het Nederlandse mbo in het buitenland heeft, worden versterkt.

Het ministerie van OCW bevordert en stimuleert deelname van Nederlandse onderwijsinstellingen aan internationale beroepswedstrijden. Instellingen krijgen steun bij internationale contacten binnen vier proeftuinprojecten: met Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Turkije en India. Daarvoor is 600.000 euro beschikbaar. Een bedrag van 2 miljoen dat al was uitgetrokken voor verbetering van de onderwijsinfrastructuur in nieuwe EU-lidstaten, wordt nu, gericht op het mbo, ingezet in Turkije, Marokko en de Westelijke Balkan.

Maar een internationale oriëntatie kun je ook op een andere manier bereiken, begrijpt de staatssecretaris.

Daarom is het eveneens de bedoeling dat meer mbo-docenten eens een weekje in het buitenland verblijven. En is er aandacht voor *internationalization at home*.

Obstakels verminderen

Van Bijsterveldt spant zich in om obstakels bij zowel uitgaande als inkomende mobiliteit te verminderen. Ze doet dat in overleg met andere ministeries. Zo bekijkt Justitie of het visabeleid voor mbo-studenten in bepaalde sectoren kan worden versoepeld. De sector zelf werkt aan een Gedragscode Internationalisering mbo, vergelijkbaar met die in het hoger onderwijs. Als instellingen zich aan deze regels voor werving en selectie van buitenlandse studenten

houden, kan de IND de benodigde procedures sneller afhandelen.

Aandacht voor onderwijs in vreemde talen en een groter en beter aanbod van internationale stages, kunnen de drempel voor studenten verlagen. Daarnaast zijn er plannen om het meenemen van studiefinanciering bij een volledige

opleiding in het buitenland uit te breiden. Dat kan op zijn vroegst in 2010, omdat daarvoor een wetswijziging nodig is. Vooralsnog is de regeling beperkt tot Duitsland, Vlaanderen en enkele specifieke opleidingen in Europa.

ANNELIEKE SLAPPENDEL

Foto: Philip Driessen

KWART VAN EERSTE LICHTING IS TERUG NAAR SAOEDI-ARABIË

Saoedische doktersdeal gaat tweede fase in

Twee jaar nu loopt het programma. En inmiddels zijn de grootste problemen rond de geneeskundestudie van Saoedische studenten in Groningen en Maastricht opgelost. Groningen heeft zelfs een geheel nieuw, internationaal geneeskundeprogramma uit de grond gestampt. “Zo draagt internationalisering echt bij aan de kwaliteit van het hoger onderwijs.”

Ze moeten in Saoedi-Arabië wel heel tevreden zijn over de manier waarop jaarlijks een contingent geneeskundestudenten in Groningen en Maastricht wordt opgevangen. Kort geleden maakte de Universiteit Maastricht (UM) bekend dat ze alweer een contract in de wacht heeft gesleept, nu om het complete medische curriculum te ‘verkopen’ aan de rijke Saoedische bankiersfamilie Al Rajhi. Die zal de komende jaren een gloednieuwe medische faculteit laten verrijzen in de centrale provincie Al Qasim. Met het keurmerk van de UM. Zo’n contract krijg je niet zomaar. Dat terwijl het project met de Saoedische medisch studenten tot nu toe moeizame kanten heeft. In Nederland werd de hele onderneming (zeven jaar lang telkens tachtig studenten naar de Rijksuniversiteit Groningen en de UM) aanvankelijk met de grootst mogelijke reserve ontvangen. Tot in de Tweede Kamer werden er vragen over gesteld. Want de studie zat toch vol, er was toch een landelijke numerus fixus voor geneeskunde? Jawel, maar de RUG en de UM hadden met het ministerie van OCW afgesproken dat de fixus in dit geval werd omzeild. De capaciteit bij de medische faculteiten was niet in gevaar, de Saoedi’s betaalden immers een commercieel tarief van 32.000 euro per jaar per student en voor dat bedrag kon best het een en ander naast de reguliere opleiding worden georga-

niseerd. En nee, er zou evenmin concurrentie om de schaarse stageplaatsen bij de ziekenhuizen ontstaan, want ook hier was het Saoedische geld voldoende om nieuwe plaatsen te ‘kopen’.

Scepsis

Was iedereen nu gerustgesteld? Niet echt. Bij de buitenwereld bleef de indruk achter dat met geld alles te koop is, zelfs een opleidingsplaats bij geneeskunde. En ook binnen de twee universiteiten was er scepsis – sterker: die groeide met de dag, zeker waar het de vooropleiding van de studenten betrof. Hun Engels was niet direct van Cambridge-niveau. De

toenmalige Maastrichtse decaan Harry Hillen: “De Saoedische regering had alles geregeld. De studenten waren voor ons geselecteerd uit de top tien van de middelbare scholen. Ze zouden het Engels redelijk beheersen. Dat bleek dus niet te kloppen.” Vooral in Maastricht was dat een punt. Daar werd vooreerst ingezet op een inleidend *pre-med*-programma waarin Engels voorlopig de voertaal zou zijn. Groningen koos meteen voor alleen Nederlands. De geneeskundestudie zelf was immers uitsluitend in het Nederlands te volgen. Tegen de tijd dat een selectie uit de eerste groep, die in januari 2007 was gearriveerd, aan het echte geneeskundeprogramma zou beginnen, ging er in Maastricht al water bij de wijn: het niveau van het Nederlands was nog zo pover dat de eerste blokken maar beter in het Engels konden worden gegeven. Na een paar maanden werd de volgende stap gezet: de gehele bachelor zou Engelstalig worden. Want ondanks de grote inzet van de Saoedische studenten – daar lag het niet aan – dreigde een slagveld. In Groningen werd een ander parcours gereden. Slechts drie studenten begonnen daar aan de Nederlandse studie, de overgrote meerderheid wachtte de komst van iets heel nieuws af: een internationaal en dus Engelstalig geneeskundeprogramma. Dat, zo verzekerde de toenmalige decaan en huidige bestuursvoorzitter van de RUG Sibrand Poppema, zat sowieso in de pen. De komst van de Saoedi’s had het alleen maar versneld.

Harde toon

Het geharrewar rond het hele project trok – mede door publicaties in *Transfer* – begin 2008 de aandacht van de commissie-Fernhout, de landelijke commissie die toezicht houdt op naleving van de Gedragscode internationale student. De commissie oordeelde hard: de gedragscode was nauwelijks gerespecteerd. Een goede beheersing van het Engels is een essentiële voorwaarde voor buitenlandse studenten om hierheen te mogen komen. Verder was de voorlichting aan de Saoedi’s niet adequaat geweest; zij dachten dat de studie in het Engels zou verlopen. En het zwaarste kritiekpunt: wat studeerden de Saoedi’s nu eigenlijk? Ze volgden niet het gewone bachelorcurriculum, maar een maatwerkprogramma in de vorm van contractonderwijs, en dat is niet geaccrediteerd. Schrik in Groningen en Maastricht, maar ook irritatie over de harde toon. Remko Bezema, plaats-

Internationale erkenning

vervangend hoofd van het Groningse onderwijs-instituut genees- en tandheelkunde: "Alsof we hadden geprobeerd de zaak te flessen! Wij schrijven geen spookstudenten in, we hebben altijd in alle openheid gewerkt en afspraken gemaakt met de ministeries van OCW en Justitie. Wij hebben dit niet lichtzinnig aangepakt."

De twee universiteiten beloofden niettemin beterschap, ondanks twijfel over de gevolgen van de strenge gedragsregels. Want als je moet zorgen dat de studenten al met voldoende Engels (5,0 IELTS) in het pakket binnenkomen, wie garandeert dan dat de beoogde aantallen nog worden gehaald?

De Maastrichtse ex-decaan Hillen, tegenwoordig belast met het Saoedi-programma, is daar niet bang voor: "Bij de eerste lichting was het Engels niet goed, bij de tweede was het al beter, en de derde die binnenkort aankomt voldoet aan de normen." Dat komt, legt hij uit, door een veel grotere invloed op het selectieproces. "We hebben een Arabisch sprekend staf lid aangesteld dat bij de selectie is betrokken. De studenten krijgen nu ook betere informatie."

Gedoe rond begeleiders

Door rechtstreekse contacten met het ministerie van Hoger Onderwijs in Riad – en dus niet meer via de Nederlandse consultant die aanvankelijk de contacten legde – zijn de klokken gelijk gezet, zegt Hillen: "De studievoortgang wordt in de gaten gehouden, er komt een *early warning system* en wie het niet goed doet kan teruggestuurd worden, daar heeft Saoedi-Arabië helemaal geen probleem mee." Zeker een kwart van de Saoedi's uit de eerste groep is intussen, al dan niet gedwongen, teruggekeerd.

Waar Saoedi-Arabië wel een probleem mee heeft, is het gedoe rond de begeleiders die met vrouwelijke studenten meekomen. Dan gaat het niet om de tijdelijke begeleiders – meestal vaders – die na enige weken weer vertrekken, maar om de blijvers, de broers of anderen die hier soms ook willen gaan studeren. Remko Bezema (Groningen): "De regering in Riad geeft geen financiële ondersteuning voordat de opleiding en toelating geregeld zijn. Maar wij laten iemand niet toe als we geen financiële zekerheid hebben."

Besprekingen met de Nederlandse overheid hierover zijn al enige tijd gaande. De twee collegevoorzitters, Ritzen en Poppema, bemoeien zich ermee. Over ongeveer een half jaar valt een cultureel akkoord te verwachten dat deze en andere zaken regelt, zegt een universitaire ambtenaar.

In Maastricht zijn nu 29 Saoedische studenten bezig met het geneeskundeprogramma. De resultaten waren in het begin niet geweldig, maar daar komt verandering in. De verse eerstejaars halen steeds betere cijfers, zeker niet alleen 'genadezesjes', meldt programmacoördinator Gerard Majoor. Problemen rijzen vooral bij de schriftelijke toetsen. Dat zou met de beheersing van het Engels kunnen samenhangen, of met onbekendheid met de gebruikte toetsvormen.

Ethisch op de rand

Een beetje jaloers is Majoor intussen wel op het Groningse internationale programma dat in september begint. Een echt nieuw programma, niet een serie vertaalde blokken zoals in Maastricht. "Zo iets zou ik ook wel willen, een internationaal programma met niet-EU-studenten dat ook voor Nederlandse studenten toegankelijk is. Zo draagt internationalisering echt bij aan de kwaliteit van het hoger onderwijs."

Maastricht plaatst overigens wel serieuze vraagtekens bij de Groningse omgang met de *numerus fixus*. Alleen de Saoedi's vallen daarbuiten, studenten uit andere landen en Nederlanders hebben er wél mee te maken. Harry Hillen: "Dat buitenlanders *fixus*-plaatsen bezetten, dat kan niet. Ik weet niet of het tegen de wet is, maar het is zeker niet de bedoeling. Die plaatsen zijn voor Nederlandse studenten." Majoor noemt deze aanpak "ethisch op de rand".

Maar de Groningers zien er geen been in. Nico Bos, directeur van de internationale bachelor: "Het is altijd zo geweest dat ook buitenlandse studenten kunnen meedingen naar plaatsen op Nederlandse universiteiten. Hetzelfde geldt voor Nederlandse studenten in het buitenland. Ik zie dan ook echt geen reden om daarover in Den Haag te gaan overleggen."

WAMMES BOS

Een internationaler opleidingsaanbod en een betere branding van 'Studeren in Holland'. Daar pleitte Chris Buijink, secretaris-generaal Ministerie van Economische Zaken in zijn column in het vorige nummer van *Transfer* voor. 'Studeren in Holland' marketen als product, dat komt al dicht in de buurt van een bedrijfsactiviteit. Daarop zouden universiteiten en bedrijfsleven elkaar snel kunnen vinden. Maar dan rest nog wel de kwaliteit van dit product.

De wereld om ons heen verandert snel. De crisis die breed in de wereld om zich heen slaat, laat zien hoe griezelig snel ontwikkelingen kunnen gaan. En welke impact ze hebben. Dat vraagt vooral aanpassingsvermogen.

Al lange tijd ben ik werkzaam bij een bedrijf dat vroeger bekend stond onder de naam Hoogovens. Een bedrijf dat meer dan tachtig jaar een zogenaamd Nederlands bedrijf is geweest, opererend op een steeds mondialere (staal)markt. Eind 1999 ging dit bedrijf samen met British Steel op in Corus, dat op haar beurt nog geen acht jaar later weer overgenomen is door Tata Steel, onderdeel van Tata Groep, de grootste private onderneming in India. Waren de mensen bij Hoogovens jaren lang gewend aan de kleur 'Hoogovens blauw', de zeester als teken van het bedrijf en elkaar, opeens werd de bedrijfskleur rood, veranderde de naam, verdween de ster en kregen we Britse collega's. Sinds april 2007 zien we de naam Tata steeds vaker opduiken; Tata blauw. We hebben er Indiase collega's bij gekregen. Taal, omgangsvormen en cultuur; veel is anders. Toch zullen we met elkaar als één bedrijf de weg vooruit vinden. De uitdagingen zijn groot, de concurrentie wordt steeds scherper, de randvoorwaarden zwaarder.

Waar wij vroeger dachten dat wij met ons kwaliteitsproduct het gemakkelijk zouden redden in concurrentie met het 'waaibomenstaal' uit de zich ontwikkelende wereld, staan inmiddels de modernste bedrijven in landen als China en India. De import

in Europa uit deze regio is enorm toegenomen. Juist met het oog op al deze veranderingen in de wereld moet een bedrijf als het onze tijdig reageren en dus te allen tijde goed gepositioneerd te zijn in de markt. Dat klinkt nu wat gemakkelijk, omdat de crisis waar ook wij mee zijn geconfronteerd wel heel snel en hard heeft toegeslagen.

Ons reactievermogen wordt eigenlijk maar door één ding bepaald: de kwaliteit van onze organisatie. Hiermee bedoel ik onze mensen en onze manier van samenwerken. Succes creëren in de wereld betekent succesvolle samenwerking met elkaar, maar ook met andere bedrijven, met research- en onderwijsinstellingen. In onze zeer competitieve omgeving concurreren we niet alleen op kosten, maar ook op kwaliteit van ons product en proces. Innovatie is daarbij essentieel om succesvol te blijven. Innovatie, slagkracht, aanpassingsvermogen, kwaliteit van de organisatie, allemaal begrippen die het onderwijs als voedingsbodem raken. Ik vind het dan ook van belang dat het onderwijs jongeren voorbereidt op een werkzaam leven binnen overheid, bedrijfsleven of wetenschap, waar de internationale dimensie zoals gezegd zich dagelijks scherper manifesteert.

Het onderwijs zal er in moeten slagen die internationale dimensie adequaat te vertalen naar de eigen activiteiten. Ook het onderwijs zal 'mee' moeten innoveren, een belang dat vanuit het Innovatieplatform sterk wordt ondersteund. Willen wij buitenlandse studenten aantrekken, dan moeten we hun ook iets kunnen bieden: een internationaal georiënteerde omgeving waarbinnen kennis, maar ook de toepassing daarvan internationaal erkend worden. Hierin kunnen bedrijfsleven en universiteiten elkaar zeker verder versterken. Studeren in Holland, wat levert het op? Internationale erkenning.

Marjan Oudeman is Executive Director Strip Product Division Corus. Zij nodigt als columnist voor het volgende nummer van Transfer uit Martin van Pernis, voorzitter Raad van Bestuur Siemens Nederland NV.

Gaatjes vullen in het Surinaamse oerwoud

Dankzij kindertandheelkundige Evert van Amerongen kunnen Amsterdamse tandheelkundestudenten het onderzoek voor hun masterscriptie in een ontwikkelingsland uitvoeren. Tegen de trend in maken ze daar gretig gebruik van. "In Nederland staat er altijd een docent naast je. In Suriname moet je zelf beslissen of je een kies trekt."

"Je kunt in Suriname goede tandheelkundige zorg geven, maar je moet het vaak wel doen zonder al die apparatuur die wij hier hebben. Dan ervaar je pas hoe goed het hier allemaal is", vertelt Lieke Rademakers. Zij liep een jaar geleden drie maanden stage in de binnenlanden van Suriname. "We hebben in totaal zo'n tweehonderd kinderen behandeld, negentig extracties uitgevoerd, 120 kronen geplaatst en honderden gaatjes gevuld. En natuurlijk veel poetslessen gegeven aan kinderen en hun ouders." Rademakers werkt inmiddels bij ACTA, de tandheelkundefaculteit van de twee Amsterdamse universiteiten, waar ze zelf studeerde. Samen met twee andere Amsterdamse tandheelkundestudenten zette ze tijdens haar Surinaamse stage een onderzoek in gang naar de effectiviteit van de Hall-techniek, een *lowtech* manier

om cariës in het melkgebit te behandelen die nog pijnloos is ook. De techniek is ontwikkeld door de Schotse tandarts Hall en bestaat uit het plaatsen van een roestvrijstalen kroontje op een aangetaste melkkies. Boren is niet nodig. Er wordt een kroontje uitgezocht dat precies past. Het kroontje wordt gevuld met een plakmiddel waardoor een kind het vanzelf vastbijt. "Het is eigenlijk een *prefab* dopje waarmee je een aangetaste kies helemaal afsluit", verduidelijkt Evert van Amerongen, pedodontoloog (kindertandheelkundige) bij ACTA. "Daardoor krijgen de cariësbacteriën geen voedsel meer en komt het tandbederf tot staan." Rademakers en haar collega's behandelden ongeveer tweehonderd kinderen. Een deel van de kinderen met rotte kiezen kreeg een Hall-kroon, andere kregen ter controle een vulling. Een halfjaar later voegden

Foto: Marjolijn Oomens

Groningse tandheelkundestudenten nog tweehonderd kinderen aan de onderzoeksgroep toe. Elk half jaar gaan nieuwe Nederlandse studenten naar Suriname om te controleren of de kroontjes en de vullingen nog op hun plaats zitten. Na drie jaar kunnen conclusies worden getrokken over de effectiviteit van de Hall-techniek.

Suikerriet

Evert van Amerongen is al vijftien jaar de drijvende kracht achter de ontwikkelingssamenwerkingsprojecten van de faculteit. Hij heeft sinds de jaren negentig onderwijs- en onderzoeksprojecten opgezet in Pakistan, Thailand, Indonesië, Kenia, Tanzania en Brazilië. Met Suriname bestaan al sinds de jaren zeventig contacten. "In 1972 heeft de Vrije Universiteit al geholpen bij het opzetten van een opleidingscentrum voor jeugd tandzorg in Paramaribo. Geen wetenschappelijke opleiding, maar vergelijkbaar met ons hbo-niveau. Alleen kunnen de afgestudeerden wel een aantal tandheelkundige handelingen uitvoeren, zoals gaatjes vullen en kiezen trekken."

Het verbeteren van de tandheelkundige zorg in ontwikkelingslanden is geen luxe, vindt Van Amerongen. "Veel mensen denken: er zijn wel belangrijkere dingen. Maar tandcariës levert nare pijnklachten op die je leven vervelend beïnvloeden. Als je door de pijn niet goed meer kan eten en slapen, gaat de kwaliteit van leven snel achteruit." Cariës is helaas ook geen welvaartsziekte, die alleen in het Westen voorkomt. "Wij hebben onderzoek gedaan naar de kindergebitten in Indonesië. Het bleek dat kinderen van zes, zeven jaar daar gemiddeld 31 gaatjes in hun melkgebit hebben." Geen wonder, zoete frisdranken en snoep heb je tegenwoordig overal in de wereld, en anders zijn er lokale gewoonten die funest zijn voor het gebit. "In de binnenlanden van Suriname kauwen ze de hele dag op suikerriet of vruchten", ontdekte Lieke Rademakers. "En er is vaak geen tandenborstel te bekennen."

Elk jaar doen twintig van de honderd ACTA-studenten onderzoek voor hun masterscriptie in een ontwikkelingsland. Zo'n buitenlands verblijf is belangrijk voor hun beroepsvorming, vindt Van Amerongen.

"Studenten die drie maanden in een ontwikkelingsland werken, leren dat er meer is dan de *sophisticated* hightech tandtechniek die we hier in Nederland gebruiken."

In een ontwikkelingsland moet je als tandarts bovendien keuzes maken. "In Indonesië is er één tandarts op 100.000 inwoners, daarmee ga je die berg gaatjes in de melkgebitten niet vullen. Dan moet je prioriteiten stellen. Ik hoop dat onze studenten daar iets van mee terugnemen. Misschien denken ze dan later, als ze met een Nederlandse patiënt bezig zijn, ook eens: het kan wel wat minder."

Handschoenen en slabbetjes

Voor ontwikkelingsprojecten vraagt Van Amerongen nooit externe financiering aan. "Dat is omslachtig en niet nodig. De kosten van dit soort samenwerking zijn heel goed te overzien." Hij zorgt zelf voor instrumenten en materialen. "Die regel ik meestal via de industrie." ACTA stelt een budget beschikbaar voor *disposables*, zoals handschoenen en slabbetjes en betaalt de reiskosten van Van Amerongen. Studenten "moeten hun eigen broek ophouden". Ze krijgen alleen

een tegemoetkoming in de reiskosten van de UvA of de VU.

Desondanks zijn de stages in ontwikkelingslanden populair. Van Amerongen heeft altijd kunnen selecteren. Maar Marjolijn Oomens, die vlak voor Kerstmis terugkwam uit Suriname, ziet een kentering. Zij hoort om zich heen dat studenten liever in Nederland blijven omdat ze dan meer leren. Onzin, vindt

ze. "Dat is misschien zo als je naar een universiteit in New York of Rome gaat. Daar mag je niemand behandelen en kun je eigenlijk alleen meelopen en rondkijken." Bij de ontwikkelingsprojecten gaan studenten vol aan de bak, zoals van Amerongen het noemt. Heel leerzaam, vindt Oomens. "Ik heb me misschien wat minder kunnen verdiepen in het vakgebied, maar ik heb in Suriname heel zelfstandig gewerkt. Als je in Nederland blijft, staat er altijd een docent naast je. In Suriname moet je zelf beslissen of je een kies trekt."

YVONNE VAN DE MEENT

‘Nederland gaat wel erg snel met de mode mee’

Voor de Nederlandse kenniseconomie zijn ze hard nodig: talentvolle wetenschappers uit het buitenland. Wie zijn deze kenniswerkers? Transfer praat met negen van hen. Deze maand de Duitser **Stefan Gärtner**, docent praktische theologie aan de Universiteit van Tilburg.

Stefan Gärtner woont nu zes jaar in Nederland, maar hij kan er nog steeds niet aan wennen hoe vaak nieuwe opleidingen uit de grond worden gestampt. “Ik heb nu al heel wat opleidingen opgericht, waarvan een paar ook alweer een vroege dood zijn gestorven”, vertelt de theoloog. Hij signaleert in Nederland een grote bereidheid om nieuwe studierichtingen op te zetten. “Op dit moment is religiewetenschappen hot. Over vijf jaar is het weer wat anders. In Duitsland gaat vernieuwing veel trager. Nederland gaat misschien iets te snel met de mode mee.”

Het was een van de grootste verschillen die de theoloog opvielen. Hij kwam eigenlijk toevallig in Nederland terecht. “Ik was op zoek naar een nieuwe baan en zag een vacature bij de universiteit van Tilburg met een Duits telefoonnummer eronder. Dat vond ik vreemd. Tilburg is immers een Nederlandse stad. Ik heb dat nummer uit nieuwsgierigheid gedraaid en sprak met een Duitser die in Tilburg doceerde en in Duitsland woonde.”

De baan bleek precies wat hij zocht. “Nederland staat heel goed bekend in Duitsland. Een land met mensen die vriendelijk, flexibel en liberaal zijn. Nederlandse theologie heeft ook een goede naam. Die is erg progressief. Dat sprak me direct aan. Ik wilde bijvoorbeeld niet naar Frankrijk, waar ze heel traditioneel zijn.”

Tegelijkertijd waren er ook twijfels. Zou zijn vrouw bijvoorbeeld wel werk kunnen vinden in Nederland? Zij werkte op dat moment als kunstdocente op een middelbare school. “Op zo'n school is de taalbarrière groter dan op de universiteit. Het was ontzettend fijn om over dit soort problemen in mijn eigen taal te kunnen praten met de Duitse contactpersoon; die had hetzelfde meegemaakt. Hij stelde voor om het een jaar aan te kijken. Mijn vrouw bleef in Münster wonen, ik werkte vier dagen in Tilburg en de overige drie zat ik thuis in Münster.”

Dat beviel zo goed dat Gärtner, die studeerde in Münster en Bamberg, zes jaar later nog steeds heen en weer reist tussen Münster en Tilburg. “Dat gaat nog steeds goed. Al zijn er natuurlijk wel nadelen. In geen van de twee landen voel ik me echt thuis. Als op de gang over Ajax of PSV wordt gesproken, weet ik daar bijvoorbeeld niet zo veel vanaf. Duitse collega's beschouwen mij als Nederlander, omdat ik veel in het Nederlands publiceert. Het grootste nadeel is dat ik mijn dochter niet zo veel zie. Zij is nu tweeënhalve jaar en geboren in deze situatie, dus voor haar is het normaal. Het voordeel is dat je anders tegen dingen aankijkt. In beide landen zijn er bijvoorbeeld dingen die daar als vanzelfsprekend worden beschouwd, maar het voor een buitenstaander niet zijn. Zulke dingen vallen mij op.”

Koningen

Als voorbeeld noemt Gärtner de manier waarop wetenschappers met elkaar omgaan. “In Duitsland zijn de hoogleraren koningen. Daarna komt er een hele tijd niets. Dan komen pas onderzoekers, die van hen afhankelijk zijn. In Nederland is dat gat veel kleiner. Je hebt UD's en UHD's. Ik doe zelfstandig wetenschappelijk onderzoek en leg verantwoording af aan de decaan. Dat vind ik een veel fijner systeem dan in Duitsland.”

Stefan Gärtner:
“In Duitsland zijn de hoogleraren koningen. Daarna komt er een hele tijd niets.”

Foto: Dolph Cantrijn

Gärtner is gespecialiseerd in de pastoraaltheologie, ook wel praktische theologie genoemd. Hij onderzoekt hoe de pastor functioneert in de huidige tijd. “Ik bekijk hoe de christelijke traditie doorwerkt in het huidige pastoraat en focus daarbij vooral op de begrippen macht, taal en tijd.”

Het eerste wat Gärtner in Nederland deed, was zich de taal eigen maken. “Dat leek in het begin makkelijk. Omdat Duits en Nederlands op elkaar lijken, denken veel mensen al snel dat je een hoog niveau hebt. Dat verbloemt dat ik soms niet goed weet wat de nuances van de taal zijn. Ik vind het lastig in te schatten hoe streng of mild ik ben tegenover studenten. Het levert ook wel eens grappige momenten op. Onlangs kwam een collega voor het eerst weer naar het werk sinds haar bevalling. Ik wilde haar een compliment maken dat ze alweer zo snel was hersteld. ‘Wat zie jij er lekker uit’, zei ik. Iedereen keek me verbaasd aan. Daarna moesten ze allemaal lachen en begreep ik dat ik een verkeerd woord had gebruikt.”

“Als ik hoogleraar wil worden, moet ik misschien definitief naar Nederland komen”

Na zes jaar Nederland weet Gärtner niet of hij in Nederland wil blijven. “Ik denk na over de vraag of ik hoogleraar wil worden. Daarvoor moet je een sterke binding hebben met de lokale kerk en veel uitnodigingen voor lezingen aanvaarden. Dat laatste doe ik nu niet zo vaak, omdat ik hier maar vier dagen ben.

Ik vraag me af of ik wel geschikt ben als hoogleraar als ik in Münster blijf wonen. Misschien moet ik dan wel definitief naar Nederland komen.”

Die beslissing laat hij voor een groot deel van zijn vrouw afhangen. “Zij werkt inmiddels bij de universiteit van Münster en heeft een tijdelijke aanstelling. Als zij een vaste aanstelling krijgt in het zuiden, dan stop ik. Privé-omstandigheden spelen een grote rol bij die beslissing. Ik weet nog niet wat er gaat gebeuren. Ik voel me op dit moment wel echt op mijn plek in Nederland. Ik kan hier het onderzoek doen dat ik wil in een inspirerende omgeving.”

ROBERT VISSCHER

GELD IS GEEN PROBLEEM, GEBREKKIGE BEHEERSING VAN HET ENGELS

DOOR THAISE STUDENTEN WEL

Neso Bangkok moet contact met Thailand helpen versterken

Op 6 maart gaat in Bangkok een Netherlands Education Support Office (Neso) open. Vierhonderd jaar nadat de eerste ambassadeurs van wat nu Thailand is, zich in Nederland vestigden, wordt het land nog altijd gezien als een interessante partner. Ook op het gebied van hoger onderwijs.

'Virtue is more valuable than university degree'. Wie uit deze boeddhistische leus op het Wat Phra Singhtempelcomplex opmaakt dat de Thai geen waarde hechten aan een academische titel, heeft het mis. Zo'n titel geeft juist veel aanzien, zegt Thailand-expert Han ten Brummelhuis van de Universiteit van Amsterdam. "Het maakt soms niet eens uit in welke richting." Volgens het Country Education Profile dat de Nuffic heeft opgesteld, wordt in Thailand volop gestreden om een plekje op een van de staatsuniversiteiten, die een goede reputatie hebben. Nog geen kwart van de gegadigden kan daar terecht. Wie wordt afgewezen, zoekt zijn heil meestal bij minder prestigieuze private opleidingen.

Voor wie het kan betalen, is het buitenland een aantrekkelijk alternatief. Marjan Kreijns noemt de markt voor internationale instellingen gunstig. Kreijns is in Bangkok gevestigd als afgezant van het ITC, het International Institute for Geo-Information Science and Earth Observation in Enschede. "Veel Thai in de rijke middenklasse willen hun kinderen graag in het buitenland laten studeren", weet ze.

Prestige

Politici dienen hierbij als voorbeeld, zegt Ten Brummelhuis. "De huidige minister van Buitenlandse Zaken heeft op het Institute of Social Studies hier in Nederland gestudeerd, en de premier in Oxford. Ik denk wel dat dat invloed heeft op het prestige van buitenlandse opleidingen."

In de miljoenenstad Bangkok, met zijn drukke verkeer en olifanten, wordt begin maart een nieuw Neso-kantoor geopend.

Foto: Christopher Broun/HH

De Angelsaksische landen zijn het populairst onder Thaise studenten. "Ze willen allemaal naar Amerika", heeft Marjan Kreijns gemerkt. "Maar dat is duur, dus niet voor iedereen haalbaar. Dat geldt ook voor Engeland. Vergeleken daarmee is Nederland goedkoop."

Australië beschouwt Kreijns als de grootste concurrent voor Nederland. "Daarop is de focus in heel Zuid-Oost-Azië sterk gericht. Australië is in Thailand ook heel actief met het aanbieden van *double degrees*, waardoor de kosten voor studenten beperkt blijven."

Het *Country Education Profile* geeft aan dat de belangstelling voor Australië en landen als China, Japan, Singapore en Taiwan toeneemt, ten koste van die voor de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. In elk van de twee laatstgenoemde landen studeren naar schatting negenduizend Thai.

Ter vergelijking: in het studiejaar 2007/2008 stonden er in Nederland 250 Thaise studenten geregistreerd. "Maar toen was er nog geen Neso in Bangkok", benadrukt Soehirman Patmo, die directeur wordt van het onderwijskantoor dat op 6 maart open gaat. De interesse van Thaise studenten voor het buitenland blijkt volgens hem ook uit de bezoekersaantallen van de OCSC International Education Expo, die eind november in Bangkok plaatsvond. "Dit was de vijfde OCSC met opnieuw een forse toename van het aantal bezoekers, van 30.000 naar 35.000. En meer dan honderd mensen waren aanwezig op de aansluitende Hollanddag."

Inhoudelijk scores

Alleen op basis van het kostenaspect gaat het Nederland niet lukken de belangstelling van meer Thai te wekken, denkt Patmo. "Ons land is duurder dan bijna alle landen van continentaal Europa. Het Nederlandse hoger onderwijs kan beter inhoudelijk

scoren, op onderwerpen als waterbeheer, design, architectuur, landbouw en milieu."

Op het gebied van diergeneeskunde bestaan al contacten: de faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht (FDUU) werkt al sinds 1993 samen met vijf Thaise faculteiten. Het initiatief daartoe kwam vanuit Thailand, vertelt Hellen van der Maazen van het Bureau Internationale Contacten. "Wij staan bekend om de kwaliteit van onze opleiding, die een hoge positie in de *rankings* inneemt."

De focus van de samenwerking ligt op *staff development* en het doen van gezamenlijk onderzoek. Acht Thaise stafleden hebben in Utrecht een postgraduele master afgerond, achttien promoveerden er. Op dit moment zijn verschillende faculteiten betrokken bij twee Asia-linkprojecten, deels gefinancierd door de EU. Daarnaast zijn er uitwisselingen van *undergraduates*. "Jaarlijks komen tien Thaise studenten hierheen", zegt Van der Maazen. "De belangstelling van onze studenten voor een verblijf in Thailand wisselt. Als ze gaan, is dat voor een drie maanden durende onderzoeksstage. Voor wie zich in *wildlife* wil verdiepen, is het natuurlijk interessant om daarbij in de buurt te kunnen komen. Ook landbouw is in Thailand heel anders gestructureerd dan hier en daarom boeiend voor onze studenten. En het is uiteraard een prachtig land met vriendelijke mensen en heerlijk eten."

De Thaise overheid zou dergelijke contacten met Nederland graag uitbreiden, denkt Patmo. Begin december bezocht een delegatie onder leiding van het ministerie van onderwijs ons land. "Toen bleek dat Thailand veel geld wil steken in beurzen voor masters en PhD's. Dat gaat om honderd-, zo niet duizendtallen. Daarin liggen dus mogelijkheden om gezamenlijke programma's en onderzoek te ontwikkelen."

"Het kost veel tijd om het kreupele Engels recht te breien, zinnen zijn vaak onbegrijpelijk"

Geld hoeft samenwerking dus niet in de weg te staan. De taal kan wel een obstakel vormen. “De slechte beheersing van het Engels is een probleem waar we tegenaan lopen”, zegt Kreijns van het ITC. “Het is soms heel vervelend dat je goede kandidaten moet afwijzen, omdat ze niet voldoen aan de taaleisen.” Van der Maazen van de FDUU vult aan: “Engels is daar niet veel op tv en radio te horen, het schrift en de uitspraak zijn heel anders.”

Ook Ten Brummelhuis (UvA) begint meteen over het gebrekkige Engels als hij vertelt over het Thaise hoger onderwijs. “Voor de PhD-studenten met wie ik heb samengewerkt, wekten de indruk dat er een structureel taalprobleem is. Het gaat mis bij lidwoorden en werkwoordsvormen, die zijn voor hen net zo moeilijk als de tonen van het Thais voor ons. Het kost veel tijd om het kreupele Engels recht te breien, zinnen zijn vaak onbegrijpelijk. Ik vraag me af of dat probleem wordt onderkend in Thailand.”

Politieke onrust

Volgens Kreijns is er wel zicht op verandering. “Bij de jongere generatie zal het Engels wel beter worden, want je ziet nu overal kleine commerciële opleidingscentra. Maar onze doelgroep is rond de dertig jaar oud, de *mid-career professional*. Daarbij merk je dat nog niet.” Patmo wijst op het snel groeiende aanbod van Engelstalig onderwijs. “Topuniversiteiten als Chulalongkorn bieden goede programma’s aan, vaak in samenwerking met buitenlandse universiteiten. Onlangs sprak ik nog een Nederlandse studente die naar alle tevredenheid een MBA doet aan Thammasat University.”

Het zonnige beeld van Thailand werd eind vorig jaar ruw verstoord door demonstraties waarvan ook toeristen de dupe werden. Kan politieke onrust

Foto: Roel Burgler/HH

nadelige gevolgen hebben voor onderwijssamenwerking? “De bezetting van het vliegveld eind november was een uitzondering”, zegt Patmo, die in de jaren tachtig al een tijd in Thailand woonde. “In het verleden heeft politieke onrust nooit invloed gehad op het dagelijks leven. De economische ontwikkeling zette zich voort, ondanks verschillende staatsgrepen in de afgelopen vijftig jaar.” Het is wel de vraag wat er nu gaat gebeuren, erkent hij. “Maar ik ben redelijk optimistisch.”

Ten Brummelhuis deelt die mening. “De regering wordt gesteund door een meerderheid en bestaat voor een deel uit mensen van de regering-Thaksin, waardoor de kans kleiner wordt dat die de macht teruggeeft. Maar er kan zo iets fout gaan: de regering bestaat uit verschillende partijen en als er iemand overloopt, kan zij de meerderheid kwijtraken.” Toch moeten geïnteresseerden zich daardoor niet laten afschrikken, vindt hij. “Het lijkt me sterk dat buitenlandse studenten in Thailand last krijgen van politieke onrust.”

ANNELIEKE SLAPPENDEL

EEN KWART EEUW ERVARING MET AZIË

Soehirman Patmo, de toekomstige directeur van Neso Thailand, heeft al ongeveer 25 jaar ervaring met Azië. Hij woonde in de jaren '80 enige tijd in Indonesië en Thailand. Inmiddels houdt hij zich al jaren namens de Nuffic met dit werelddeel bezig. Hij

is vanaf het begin betrokken geweest bij het Neso-programma. Patmo hielp bij het opzetten van kantoren in onder meer Rusland, Mexico en India. Neso Thailand is gelegen in het centrum van Bangkok, tegenover de Nederlandse ambassade. “Studenten die bij ons

komen met vragen over bijvoorbeeld visa, hoeven dus alleen maar de straat over te steken.” De Neso-directeur wil later dit jaar een seminar organiseren over samenwerking met Thailand. (AS)

‘De locals hebben maar al te vaak het nakijken’

Daan Spits (29) studeert *Tourism Management* bij Hogeschool InHolland. Het bevorderen van duurzaam toerisme in ontwikkelingslanden is zijn doel.

Daan Spits helpt mensen in Nicaragua een bedrijfje in de toeristenbranche op te zetten.

“Samen met een vriend heb ik de stichting The Solotrekkers opgericht, bedoeld om mensen in ontwikkelingslanden te helpen hun eigen bedrijfje in de toeristenbranche op te zetten. Op dit moment zijn we bezig met een project in Nicaragua. Door zijn historie van revolutie en bloedvergieten in de jaren zeventig en tachtig is dat land als reisbestemming nooit populair geworden. Toch geloof ik dat Nicaragua tegenwoordig niet onveiliger is dan andere ontwikkelingslanden. Je kunt het altijd verkeerd treffen, helaas, maar met enige oplettendheid en een goede voorbereiding kun je er als *backpacker* zeker een mooie reis maken. Zelf heb ik heel wat rondgereisd voordat ik aan mijn opleiding *Tourism Management* begon. Op mijn achttiende stopte ik voortijdig met school, omdat ik de wereld wilde verkennen. Ik vertrok op de bonne-

fooi naar de Alpen, waar ik als skileraar werkte om mijn reisplannen te kunnen financieren. Toen een aantal jaren later in Australië mijn relatie met een kunstenares op de klippen liep, had ik genoeg van het gezweef. Ik wilde een diploma op zak. Verrijkt door de ervaringen uit mijn backpack-jaren, besloot ik van de reiswereld mijn vak te maken.

Wat ik belangrijk vind, is dat de bevolking van nog ongerepte, maar voor toeristen aantrekkelijke gebieden de kans krijgt zelf van dat toerisme te profiteren, zonder dat de natuur wordt aangetast. Maar al te vaak duiken grote reisorganisaties op zo'n mooi stukje grond en dan hebben de *locals* het nakijken. Om dat te voorkomen werft onze stichting fondsen voor mensen die zelf het geld niet hebben om in hun land een bedrijfje in de toeristenbranche op te zetten, een soort microkrediet.

In Nicaragua loopt nu ons project *Jimmy The Man Tours*, waarmee we het ecotoerisme een impuls willen geven. Voor wie niet alleen de trekpleisters wil bezoeken, maar ook de inlanders wil leren kennen, is een verblijf bij de boer een goede ervaring. Vergelijk het maar met de druivenpluk in Frankrijk. Je bent samen met de mensen zelf hard bezig op het land en tegelijkertijd geniet je van de prachtige omgeving. Via de lokale bevolking blijft het geld in de gemeenschap, die door zijn binding met het land bovendien zorgt voor goed natuurbeheer. Ik denk zeker dat rondtrekkende jongeren zich tot het rurale leven in landen als Nicaragua aangetrokken zullen voelen. Ook onder backpackers heb je tegenwoordig luxepaardjes, die via internet hun reis naar alle *highlights* al boeken en dan met een flinke zak geld op pad gaan. Maar de harde kern is nog altijd idealistisch. Die wil de eigen rijkdom beter verdelen en niet meer dan een bescheiden *footprint* op onze aardbol zetten.”

ANNEMIEKE BOSMAN

MOET DE WERKVLOER NU WEL OF NIET BIJ 'BOLOGNA' WORDEN BETROKKEN?

In de docentenkamer gaat het niet over 'Bologna'

'Bologna'-kenners wijzen steeds dwingender op de noodzaak om docenten te betrekken bij het invullen van het nationaal kwalificatieraamwerk, het sluitstuk van het proces om een transparante Europese hogeronderwijsruimte te creëren. Op de instellingen is niet iedereen het daarmee eens. "Ik ga docenten niet met die operatie belasten."

De term 'Dublin-descriptoren' doet een kleine bel rinkelen bij Antonia Mazel, docent aan de Universiteit van Amsterdam en de Design Academy Eindhoven. Aan de hand van deze descriptoren moet Europabreed het eindniveau van de bachelor-, master- en doctorgraad worden beschreven. Met het nationaal kwalificatieraamwerk dat op die manier voor elk land ontstaat, moet het Europese hoger onderwijs in 2010 goed onderling kunnen worden vergeleken. En daardoor moet de studentenmobiliteit toenemen.

Docent cultuurtheorie Mazel kwam 'Dublin' al tegen voordat de Europese Onderwijsministers zich in 2005 committeerden aan een nationaal raamwerk voor elk. "Bij Avans Hogeschool, waar ik in 2001 werkte, moest de opleiding Communicatie, Multi-Media & Design (CMD) worden geaccrediteerd. Ik weet niet zeker of de accreditatie ervan afhangt, maar de onderwijsbeschrijving die de docenten moesten maken, was van de Dublin-descriptoren afgeleid." Sinds 2001 heeft Mazel over 'Dublin' niets meer gehoord. De term 'nationaal kwalificatieraamwerk' geniet volgens haar louter onbekendheid in de docentenkamer. De term 'Bologna' valt daar evenmin. "Aan de Design Academy worden dat soort

administratieve taken uitbesteed aan externe adviseurs. Verder heeft niemand er iets mee te maken. Aan de UvA hebben docenten het er al helemaal niet over. Daar hoor ik als docent sowieso nooit iets over onderwijsontwikkeling in termen van competenties."

Prangend

Mazel heeft door haar onderwijservaring aan zowel hogeschool als universiteit een brede blik op het hoger onderwijs. Of haar ervaringen representatief zijn, is onbekend. Het maakt de stelling van Bologna-expert Robert Wagenaar evenwel des te prangender. Wagenaar stelde afgelopen jaar in dit blad dat de hogeronderwijskoepels VSNU en HBO-raad de regie moeten nemen, wil het kwalificatieraamwerk in 2010 af zijn. Docenten zouden daarbij moeten worden betrokken, "omdat zij het belang inzien van onderwijsprogramma's waarin alles expliciet wordt gemaakt", aldus Wagenaar.

In het kwalificatieraamwerk dienen de kennis en vaardigheden die bij een graad horen, te worden beschreven in termen van verworven competenties en leeruitkomsten. Daarmee, zo is de idee, wordt gedacht vanuit de student en vanuit het beroep waarvoor hij wordt opgeleid. Dit in tegenstelling tot het gangbare redeneren vanuit de vakinhoud en vanuit de docent die zijn kennis wil overdragen.

Mazel is het denken vanuit competenties tot nu toe alleen bij Avans tegengekomen. "Daar werd bij onderwijsontwikkeling eerst gekeken naar competenties die moesten worden gehaald en daarna naar hoe het vak er dan uit komt te zien. Bij de Design Academy staat de inhoud van het vak centraal, niet de competenties. Bij de UvA wordt onderwijs evenmin vanuit competenties ontwikkeld."

Mazel en haar collega's mogen dan nooit iets horen over 'Bologna', internationalisering is hun niet onbekend. Echte internationalisering ziet Mazel eigenlijk alleen op de Design Academy. Circa een kwart van de bachelorstudenten komt daar uit het buitenland, vooral

uit Azië, maar ook uit Canada en Scandinavië. Bij de masterstudenten is dat bijna 100 procent. "Aan de UvA zie je nauwelijks internationale studenten in de bachelor. Ik geef vooral les aan witte vwo-klassen met een zelfde sociaal-economische en culturele achtergrond. In Eindhoven is de studentenpopulatie veel gevarieerder qua vooropleiding, sociaal-economische achtergrond en nationaliteit."

De wereld op zijn kop

Mazels voorbeeld toont een beetje de wereld op zijn kop. Terwijl in de hoofdstad – die zich juist door diversiteit kenmerkt – vooral witte studenten de universiteit bevolken, weet 'half Azië' prima de weg te vinden naar Noord-Brabant.

Of hetzelfde opgaat voor bijvoorbeeld Zwolle, dat net als Eindhoven een buitenrandstedelijke studententrekker is, valt nog niet zo makkelijk vast te stellen. Het ruim twee jaar geleden aangekondigde Honours College van Hogeschool Windesheim – een samen met de Vrije Universiteit opgezet bachelorprogramma voor internationale hbo-bollebozen – oogst slechts lauwe interesse van buitenlandse studenten. Maar Windesheim heeft ook opleidingen die hun internationale ambities wel zeggen te kunnen waarmaken. "Wij willen jaarlijks vijftig van onze studenten, eenderde van het totaal, een halfjaar naar het buitenland sturen", zegt Peter Karstel, adjunct-directeur van de School of Media van de hogeschool. Met contacten in Zuid-Afrika en het Midden-Oosten liggen de bestemmingen echter veelal buiten de zone waar 'Bologna' over gaat. Net als cultuurdocent Mazel worden ook de Zwolse docenten journalistiek niet betrokken bij 'Bologna'. Waarom eigenlijk niet? Karstel: "Het is een grote administratieve operatie. Daar ga ik zelf over, daar belast ik docenten niet mee. Het is saaie, taaie, abstracte materie. Daar hebben zij echt geen behoefte aan."

In de vertaling van 'Dublin' naar de beschreven competenties van het feitelijke onderwijsprogramma gaat het om vier niveaus. Het eerste is 'gegeven', legt Karstel uit, het tweede is voor het Nederlandse hoger beroepsonderwijs reeds vertaald door de Commissie

Franssen in 2001. "Ik ga ervan uit dat Franssen zijn werk goed heeft gedaan, dus ik vertaal dat naar niveau drie: de domeincompetenties voor Media. Niveau vier, de feitelijke opleiding journalistiek bijvoorbeeld, komt pas aan de orde als er eens in de vijf jaar een nieuw leerplan moet komen. Dat is over drie jaar het geval. Dan wordt aan docenten gevraagd om mee te denken over het beroepsopleidingprofiel. Maar dat is op het meest concrete niveau." Karstel weerspreekt Bologna-expert Wagenaar over de noodzaak van betrokkenheid 'van onderop'. "Dat vind ik helemaal niet. Het is juist heel erg 'Bologna' om per opleiding op één set competenties uit te komen. Als je dat aan de docenten overlaat, krijg je een miljoen sets competenties. Dat zou heel 'Bologna' op de helling zetten."

ORNELLA PORCU

Dit is de vijfde aflevering in een serie over het Bologna-proces.

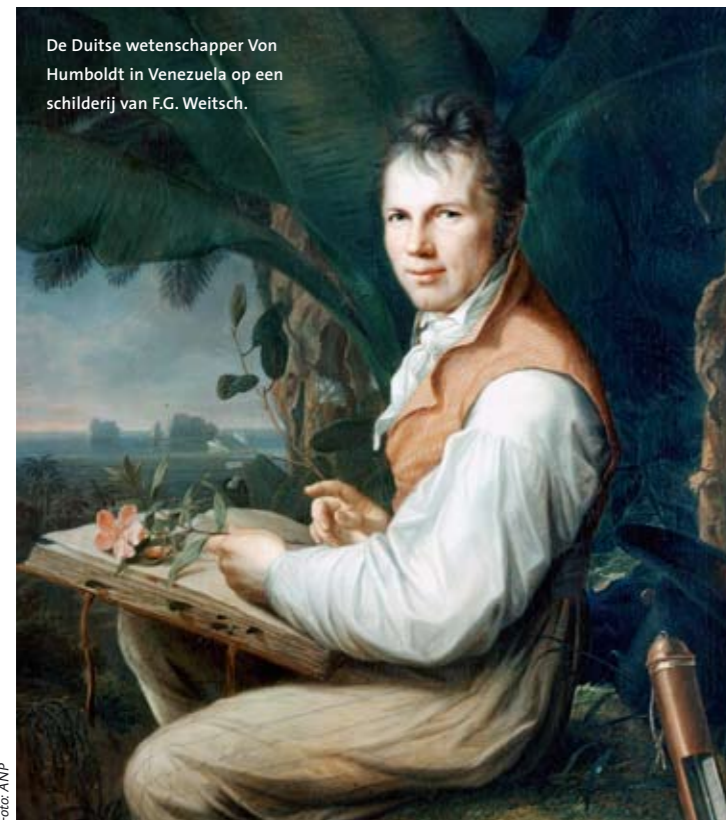

Het onderwerp Bologna leeft niet in de docentenkamer.

Foto: Serge Ligtenberg

Met een ezeltje de Alpen over

Wie meent dat de internationalisering van het hoger onderwijs begon bij de Bolognaverklaring, moet wakker worden. ‘De gedachte dat we nu met iets nieuws bezig zijn, is onzin’, zegt hoogleraar universiteitsgeschiedenis **Leen Dorsman**. Hij was onlangs een van de organisatoren van een symposium over de geschiedenis van de internationalisering.

De Duitse wetenschapper Von Humboldt in Venezuela op een schilderij van F.G. Weitsch.

Foto: ANP

Volgens Leen Dorsman wekt de focus op internationalisering die alle Nederlandse universiteiten tegenwoordig hebben, de indruk dat studenten en wetenschappers voorheen niet mobiel waren. “Niets is minder waar”, doceert de Utrechtse hoogleraar universiteitsgeschiedenis. “Vanaf hun ontstaan in het middeleeuwse Europa zijn universiteiten internationaal georiënteerd geweest. Toen al waren er mensen die lopend of met een ezeltje de Alpen over trokken om de universiteit van Bologna te bezoeken. En ook in de vroegmoderne tijd zag je *Wanderstudenten* met aanbevelingsbrieven van de

eigen professor bij andere vermaarde hoogleraren langsgaan.” De ‘Republiek der Geleerden’ was kortom destijds al een zeer internationaal gezelschap, zegt Dorsman. Latijn was de *lingua franca*, zoals nu het Engels.

Samen met de Amsterdamse universiteitshistoricus Peter Jan Knegtman organiseerde Dorsman eind vorig jaar een symposium over de geschiedenis van de internationalisering van Nederlandse universiteiten. De bijeenkomst paste in een reeks evenementen van het Belgisch-Nederlands genootschap voor wetenschaps- en universiteitsgeschiedenis Gewina, waarbij aandacht wordt geschonken aan een actueel onderwerp in het hoger onderwijs. In zo’n reeks kan het thema internationalisering natuurlijk niet ontbreken.

Dorsman brengt de Gouden Eeuw in herinnering. De voorspoed in die periode straalde ook af op de Nederlandse universiteiten. “Dat leidde tot een toestroom van studenten en professoren, vooral uit de gebieden die we tegenwoordig tot Duitsland zouden rekenen. Het bekende juristengeslacht Mattheüs is daar een voorbeeld van.” In de loop van de achttiende eeuw nam de internationale oriëntatie van de Nederlandse universiteiten af en tot het einde van de negentiende eeuw was de animo onder buitenlanders om aan Nederlandse universiteiten te komen werken of studeren zeer gering, weet Dorsman.

Treinreizen

In de negentiende eeuw kregen de opvattingen van de Duitse wetenschapper en staatsheer Von Humboldt de academische wereld in hun greep. Naast het verspreiden van kennis werd het ook een taak van wetenschappers om kennis te creëren – onderzoek doen dus. Dorsman: “Die ontwikkeling ging gepaard met de opkomst van wetenschappelijke congressen. Onderzoekers ontmoetten elkaar ergens in Europa

om met elkaar te spreken over een specifiek onderwerp.”

De aanleg van een internationaal spoornetwerk maakte zulke ontmoetingen eenvoudiger te regelen. “In de archieven vinden we allerlei correspondentie over de treinreizen van Nederlandse wetenschappers. In het Utrechtse universiteitsmuseum wordt de portemonnee bewaard van de bekende oogspecialist F.C. Donders. Daar zitten een visitekaartje en een treinkaartje in. Dat vind ik zo symbolisch.”

Studenten werden volgens Dorsman in de nieuwe ontwikkelingen meegezogen. “Waar eerder misschien culturele ontwikkeling en zelfontplooiing voorop stonden – denk aan de Grand Tour van jongemannen uit de Europese elite – werden de reizen en buitenlandse verblijven van studenten steeds vaker studiegerelateerd. Ze wilden vooruit komen in een bepaalde discipline.”

Hoog aanzien

Op het symposium ging het vooral over de periode vanaf eind negentiende eeuw. Befaamde Nederlandse wetenschappers legden toen door een studie in het buitenland de basis voor hun succesvolle carrière. De Nederlandse wetenschapsbeoefening kwam in hoog aanzien te staan. Dorsman: “Kamerlingh Onnes-biograaf Dirk van Delft vertelde hoe deze natuurkundige in zijn centrum voor lagetemperaturen-onderzoek in Leiden bezoek kreeg van twee Russen die hij in Heidelberg had leren kennen. En tijdens een andere bijdrage hoorden we hoe de latere atoombom-ontwerper Oppenheimer de Leidse fysicus Ehrenfest opzocht.”

Dorsman kijkt terug op een interessante dag. “Maar het was vooral tentatief. Echt zicht op ontwikkelingen, tendensen en breuken in de internationalisering is er nog niet. Afgezien misschien van het feit dat we konden vaststellen dat na de Eerste Wereldoorlog het centrum van de wetenschappelijke aandacht verschoof van Duitsland naar de Verenigde Staten. En vanaf de Koude Oorlog zat er echt Amerikaanse politieke druk achter die wervingskracht. Met geld en

beurzen werd geprobeerd *the bright and the young* in het Atlantische pact te krijgen. Tegelijkertijd weten we dat internationalisering in diezelfde periode werd gezien als stimulans voor de wereldvrede.”

De hoogleraar hoopt dat het symposium een aanzet kan zijn tot wat diepgravender onderzoek naar de aantallen studenten en docenten die zich over de grenzen hebben begeven en naar de landen die werden bezocht. “Voor de wetenschapsgeschiedenis zou dat heel interessant zijn.” Historici die zich specifiek met dit onderwerp bezighouden, kent hij echter niet, ook niet internationaal. “Zelf heb ik ook maar een aanstelling van één dag als hoogleraar universiteitsgeschiedenis.”

Financieringsstromen

Wellicht, zo speculeert Dorsman, zijn er mogelijkheden in het kader van de *International Commission for*

the History of Universities (ICHU), een genootschap dat het geschiedkundig onderzoek op universiteiten bevordert. De hoogleraar is recentelijk toetreden tot het bestuur en weet dat er wetenschappelijke themanummers worden gemaakt. “De geschiedenis van de internationalisering van het hoger onderwijs zou bij uitstek een thema zijn dat aan bod kan komen.”

Misschien dat dan ook de financieringsstromen onder de loep kunnen worden genomen. “Wie betaalt voor het verblijf van wetenschappers en voor de beurzen van studenten? En waarom? Dat zijn interessante vragen.” Want als Dorsman één constante moet noemen in het Nederlandse internationaliseringsbeleid van de afgelopen halve eeuw, dan is het toch wel het grote gat tussen ambitie en middelen. “In universitaire beleidsstukken uit de jaren zestig wordt al gemopperd over gebrek aan geld om mensen uit het buitenland hierheen te halen of Nederlanders naar het buitenland te sturen. Nu zie je nog precies hetzelfde: veel ambitie en retoriek, maar als je kijkt wat ze er nu echt voor over hebben, dan is dat vaak bar weinig.”

XANDER BRONKHORST

Kansen in Turkije liggen vooral in beroepsonderwijs

Deelnemers aan een missie naar Lappadocië, oktober 2008.

Foto: NIHA

Het werd eind 2006 opgericht om de wetenschappelijke relatie tussen Turkije en Nederland te bevorderen. Maar de zaken liepen anders. Het Nederlands Instituut voor Hoger onderwijs in Ankara (NIHA) is in de praktijk vooral bezig met samenwerking op hbo- en mbo-niveau.

“Turkije biedt volop kansen op het raakvlak van onderwijs en arbeid.”

Het gebouw ligt enigszins verscholen in een chique wijk van Ankara. Ruim twee jaar inmiddels bestaat het NIHA, het Nederlands Instituut voor Hoger onderwijs in Ankara. In die eerste twee jaar heeft het instituut een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Het NIHA dankt zijn ontstaan aan het Nederlands Instituut in Marokko (NIMAR). Toen dat, in juni 2006, werd opgericht, was het oordeel dat er ook zo'n instelling in Turkije moest komen: een instituut dat de samenwerking op wetenschappelijk niveau tussen Nederland en Turkije zou bevorderen. Toenmalig onderwijsminister Maria van der Hoeven sprak er mooie woorden over, toen zij in december 2006 het NIHA opende. De minister roemde de wetenschappe-

lijke banden tussen beide landen en sprak namens de Nederlandse universiteiten de wens uit om die banden aan te halen. Het NIHA, zo zei Van der Hoeven, zou samen met de zes andere Nederlandse instituten in Rome, Florence, Athene, Cairo, Damascus en Rabat, een “mediterrane keten van Nederlandse wetenschappelijke instituten” gaan vormen. Maar toen staatssecretaris Marja van Bijsterveldt het instituut afgelopen november bezocht, stonden de zaken er heel anders voor. Het NIHA doet nuttig werk voor Nederland, verzekert directeur Jak den Exter. Maar de meerwaarde blijkt eigenlijk niet in de eerste plaats op het wetenschappelijke niveau te liggen. “Het is volstrekt anders gelopen”, zegt Den

Exter. “We doen veel minder op universitair niveau dan we hadden verwacht.” Hoe dat komt? Deels, aldus Den Exter, doordat universiteiten zoals die van Tilburg, Twente en Delft ‘het Turkse kunstje’ al kennen. Zij hebben al contacten met instellingen in het land. Zij hebben het NIHA niet per se nodig. Een andere oorzaak is dat sommige Nederlandse universiteiten weinig belangstelling hebben voor samenwerking met Turkse instellingen, omdat zij zich op andere landen richten, of omdat zij de Turkse universiteiten niet sterk genoeg achten.

Onder de maat

Turkije telt ongeveer 125 universiteiten. Daaraan verbonden zijn nog eens honderden hogescholen en instituten. In het hoger onderwijs werken in totaal 80.000 mensen. Er studeren bijna tweeënhalf miljoen jongeren, ongeveer 3,5 procent van de bevolking die 72 miljoen mensen telt. Ruim tweederde van al deze instellingen valt onder de staatsparaplu, de rest zijn particuliere stichtingsuniversiteiten van nogal uiteenlopend pluimage.

Het Turkse hoger onderwijs heeft inderdaad zijn zwakheden. Volgens een studie uit 2006, uitgevoerd door de Turkse universitair docent Fatma Mizikaci in opdracht van Unesco, worden de staatsuniversiteiten chronisch ondergesubsidieerd. De bijdrage die zij per student ontvangen, wordt relatief steeds lager en is minder dan een vijfde van het bedrag dat OESO-landen hieraan gemiddeld uitgeven. Gebouwen, bibliotheken en laboratoria worden niet onderhouden. Internetfaciliteiten blijven onder de maat. Geld voor innovatie ontbreekt. Door al deze zaken is het niet heel verrassend dat Nederlandse universiteiten niet in de rij staan voor samenwerking met Turkije. Toch hebben de hogeronderwijsinstellingen in het enorme land niet over belangstelling te klagen. Studenten dienen zich massaal aan. Het aantal middelbare-scholieren dat wil doorstuderen, neemt toe. Elk jaar legt een groot aantal geïnteresseerden voor de tweede of derde keer het verplichte toelatingsexamen voor de universiteit af. Daarnaast is er elk jaar weer een grote groep die het examen al heeft gehaald, maar bij een eerdere poging is

“In Turkije wil iedereen theoretisch onderwijs volgen, maar afgestudeerden staan met lege handen als ze werk zoeken”

Jak den Exter.

Foto: Jos van Beurden

uitgeloot voor de gewenste studie. Al deze mensen vormen samen een stuwmeer aan studenten. Voor slechts eenderde van alle aanmeldingen is plaats. Een bijkomende maar niet minder grote zorg is dat het middelbaar onderwijs nauwelijks praktijkgericht is. Dat betekent dat scholieren die worden afgewezen voor universitair onderwijs, slecht toegerust op de arbeidsmarkt komen. Het ontbreken van een focus op beroepsopleidingen is een van de grootste manco's in het Turkse onderwijsstelsel.

Lege handen

Juist op dat gebied kan Nederland iets toevoegen, stelt Den Exter. “Want Nederland heeft een goede naam op het gebied van praktijkgericht beroeps-onderwijs. En in Turkije liggen legio kansen op het raakvlak van onderwijs en arbeid. Iedereen wil hier theoretisch onderwijs volgen, maar afgestudeerden staan met lege handen als ze werk zoeken.” Sinds vorig jaar mei werken Nederlandse experts daarom samen met Turkse collega's aan een project om de aansluiting tussen beroepsonderwijs en bedrijfsleven in Turkije te verbeteren. Het project richt zich specifiek op de toerismesector. Het wordt uitgevoerd door het NIHA, in samenwerking met de Turkse en Nederlandse ministeries van Onderwijs en Kenwerk, een kenniscentrum voor o.a. de toerismesector. Een belangrijk onderdeel van het project is het creëren van stageplaatsen in Turkije voor (Turks-) Nederlandse studenten.

Het NIHA is inmiddels betrokken bij het regelen van honderden stageplaatsen per jaar. “Nederland heeft het NIHA vooral nodig om samenwerkingspartners en stageplekken in Turkije te vinden voor het hbo en

de top van het mbo. Dat is de belangrijkste ontwikkeling”, stelt Den Exter. De stagiairs zijn in de meeste gevallen Nederlanders met een Turkse achtergrond. “Die worden hier geconfronteerd met de keuze om verder te gaan in Turkije of zich definitief naar Nederland te keren. Dat blijkt heel nuttig.” Populair zijn stageplaatsen in het toerisme en de zogeheten hospitality-sector. Goede mogelijkheden liggen er in handel, gezondheidszorg en land- en tuinbouw. Om beter in te spelen op de vraag vanuit het beroepsonderwijs gaat het NIHA zijn adviesraad uitbreiden met deskundigen uit het hbo, de top van het mbo en het bedrijfsleven.

Subsidie uit Brussel

Behalve met het organiseren van stageplaatsen heeft het NIHA het ook druk met Europese projecten. Die laatste zijn wel wetenschappelijk van aard. “Met die projecten gaat het sneller dan verwacht”, vertelt Den Exter. “Op een of andere manier lukt het om, steeds met Turkse en Nederlandse partners en soms met partners uit andere Europese landen, subsidies uit Brussel te krijgen.” De Europese Unie financiert bijvoorbeeld een project van universiteiten in Turkije, Frankrijk en Nederland om gezamenlijk het platte-landsleven in elkaars landen te bestuderen. Daarbij wordt veel gewerkt met audiovisuele middelen. Het NIHA had binnen dit project de rol om de partners bij elkaar te brengen.

In zijn eerste jaar heeft het NIHA veel gedaan om bekend te worden. “We deden stof opwaaien om gezien te worden”, aldus Den Exter. In het tweede jaar ontstonden ‘eilanden’, aandachtsgebieden zoals watermanagement, Turkije en de EU, toerisme en hospitality, zorg, transport en logistiek, land- en tuinbouw. Het derde jaar wordt er volgens Den Exter vooral een van consolideren. “Het NIHA mag niet aan zijn succes bezwijken. We gaan de eilanden verbinden en de eigen organisatie versterken, zodat niet alles op de schouders van een paar mensen terecht komt.”

JOS VAN BEURDEN

Fotocredit: NIHA

SCHATKAMER VOOR WETENSCHAPPERS

Hoewel de contacten van het NIHA zich veelal op het hoger en middelbaar beroepsonderwijs richten, is het zeker niet zo dat Turkije voor Nederlandse wetenschappers geen aantrekkelijk land is. “Voor geologen, mens- en sociale wetenschappers, kunsthistorici en archeologen biedt Turkije met zijn gelaagde cultuur een schatka-

mer. En ook op de gebieden van civiele techniek, waterhuishouding en toerisme biedt het land mogelijkheden”, zegt Turkije-specialist Erik-Jan Zürcher. Hij was tot voor kort voorzitter van de Wetenschappelijke Adviesraad van het NIHA en hoogleraar aan de Universiteit Leiden, die penvoerder is voor het NIHA. Tegenwoordig is hij

directeur van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. Volgens Zürcher hebben veel Nederlandse universiteiten wel belangstelling voor Turkije, maar blijft die belangstelling beperkt tot het centrale niveau en de internationaliseringsmedewerkers. “En die hebben onvoldoende contact met de werkvloer om

de kansen in Turkije zichtbaar te maken.” Het gevolg is dat ook weinig universitaire studenten belangstelling hebben voor Turkije. Er zijn wel veel Turken die in Nederland willen studeren, maar hun aantal blijft, door het gebrek aan Nederlandse beurzen, beperkt. (JvB)

AGENDA

Maart
2009

Met het oog op de naderende Bologna-bijeenkomst van ministers, heeft de vijfde EUA-conventie als thema: *Facing Global Challenges: European strategies for Europe's universities*. De bijeenkomst vindt plaats van **18 tot 21 maart** in Praag.

Meer informatie via www.eua.be/events/eua-convention-2009/home/

De eerste resultaten van een verkennende studie naar aard en kwaliteit van *internationale stages* staan centraal bij een symposium dat de Nuffic organiseert op donderdagmiddag **26 maart**. Toegang is gratis. Meer informatie en aanmelden via www.nuffic.nl.

'Internationalisering en ontwikkelingssamenwerking: Geven en nemen' is de titel van het Nuffic Jaarcongres. Dat wordt dit jaar georganiseerd op dinsdag **31 maart** in het Willem Burger Zaalcomplex van De Doelen in Rotterdam. Meer informatie via www.nuffic.nl.

Zie ook www.transfermagazine.nl/nieuws/agenda

Fairs

CIEET China	28 februari – 15 maart
Perpectywy Polen	6 – 7 maart
International Exhibition on Education Griekenland	7 – 8 maart
EHEF Hong Kong	7 – 8 maart
Salao do Estudante Brazilië	7 – 19 maart
Expo Belta 2009 Brazilië	27 – 29 maart
Ghedex Oman	8 – 10 april

Meer informatie via fairs@nuffic.nl

Beurzen voor studie, onderzoek en zomercursus in Rusland

De Russische overheid biedt aan Nederlandse studenten en wetenschappelijke medewerkers voor het studiejaar 2009–2010 drie beurzen aan voor studie en onderzoek. De studenten ontvangen ongeveer 1.500 roebel per maand. De sluitingsdatum is **16 maart 2009**. Daarnaast is er een aantal beurzen beschikbaar voor het volgen van een zomercursus Russische taal aan het Pushkin Instituut, sluitingsdatum 16 maart. Meer informatie via www.nuffic.nl/cultureleverdragen (landeninformatie Rusland)

Beurzen voor onderzoek en zomercursus in Polen

De Poolse overheid biedt aan Nederlandse wetenschappelijke medewerkers voor het studiejaar 2009–2010 zestien beursmaanden voor onderzoek op het gebied van de Poolse taal, geschiedenis en cultuur. De maandtoelage is tussen 1.270 en 1.500 Zloty. De sluitingsdatum is **15 maart 2009**. Daarnaast zijn er 4 beurzen beschikbaar voor het volgen van een zomercursus Poolse taal. Sluitingsdatum is **15 maart**. Meer informatie via www.nuffic.nl/cultureleverdragen (landeninformatie Polen)

Nuffic komt met Oranje Loper

Onder de noemer ‘rode loper’ wil minister Plasterk de dienstverlening aan buitenlandse studenten en onderzoekers verbeteren. De Nuffic sluit hierbij aan met de ‘Oranje Loper Award’: een prijs voor een instelling die zich op een bijzondere manier inzet om ervoor te zorgen dat internationale studenten zich welkom voelen in Nederland. Wie kans wil maken op deze award zet in maximaal 1.000 woorden zijn *best practice* op papier: wat is het, hoe is het ontstaan en hoe werkt het in de praktijk? Aanmelden kan tot **11 maart**, via www.nuffic.nl/oranjeloper. Hier staat ook meer informatie over de wedstrijd. Drie finalisten geven een presentatie tijdens het Nuffic Jaarcongres, daarna wordt de prijs uitgereikt.

Internationalisering en ontwikkelingssamenwerking: geven en nemen

Nuffic Jaarcongres

31 maart 2009

Willem Burger Zaal complex

De Doelen Rotterdam

Sessies:

- Debat 'Talentenjacht'
- NICHE zoekt niches
- Netherlands Fellowship Programmes
- Erasmus Mundus: het referentiekader voor de Europese samenwerking in het hoger onderwijs
- Internationalisering: inkomstenbron of filantropie?
- Brazilië: mogelijkheden en uitdagingen in het hoger onderwijs
- Capaciteitsversterking in ontwikkelingslanden: hoe doe je dat?
- Ontwikkelingssamenwerking in de praktijk: het mes snijdt aan twee kanten?
- Welkom in Nederland?
- Acculturatie en deficiënties: thuis voorbereiden op een internationaal studieverblijf
- Offshoreonderwijs: Nederlandse diploma's in het buitenland?
- Neso-programma
- EU-fondsen en capaciteitsopbouw
- De kracht van internationale alumni

nuffic

Nieuw:

Oranje Loper Award 2009

Prijs voor de hoger-
onderwijsinstelling met
de beste zorg voor haar
internationale studenten.

Meer informatie?

Kijk op www.nuffic.nl/jaarcongres